

JOSE SANCHEZ ADELL
UNIVERSITAT JAUME I CASTELLÓ

*«Algunos aspectos de la práctica ganadera
medieval en tierras castellonenses»*

«ESTUDIS CASTELLONENCOS»
N.º 5 1992-93, pp. 349-394

APENDICE DOCUMENTAL

SIGLAS

AHN = Archivo histórico Nacional, Madrid.
 AHPM = Archivo Histórico de Protocolos de Morella
 AMC = Archivo Municipal de Castellón.
 ARV = Archivo del Reino de Valencia.
 LC = Llibres de Consells

1

1303, mayo. (Ilegible el día de la data)

Acuerdo entre Castellón y Almazora sobre abrevaderos de los ganados de Castellón en el río Mijares, límites de ambos términos y corrales de ganado.

AMC, papel suelto en mal estado.

Com contesa fos entre ls homens de la vila de Castelló d. una part e els homiens de la vila de Almazora de l. altra sobre ls termes dels llochs e encara sobre l vedament que l senyor bisbe de Tortosa fahia de beurar los bestiar dels homens del damunt dit lloch de Castelló en lo Riu de Millas del senyor rey a requisició del senyor bisbe de Tortosa hagués comanat lo dit feyt a mi en Bernat de Labia, batle general en lo regne de València per lo senyor Rey, e yo dit batle vist e reconegut lo dit terme ab los homens antichs de la vila de Castelló e d. Almazora no una vegada mas moltes e encara regone[gulda la possessió que antigament los homens de cascuns dels dits llochs havien tengut ab testimonis dignes de fe sabents en los dits termens ja fos que per cartes antigues se mostrás lo contrari presents de la vila de Castelló en Guillem... [roto], batle del dit lloch, en Guillem Oliva e en Guillem Gostans, jurats del dit lloch de Castelló, a permés per lo senyor bisbe de Tortosa Arnau de Llagostera, Rector de la sglèsia d. Ascó e maiordom del dit senyor bisbe de la vila d Almazora en Bernat de Soldevila, alcayt del dit lloch [roto]... Aycoli... d Almazora, en Domingo Malet, jurat del dit lloch d Almazora, en Berthomeu Aycoli, en Guillem Aycoli, vehins del dit lloch d Almazora, havent poder los damunt dits dels dits llochs havent diligent tractat e encara a consentiment de les parts per lo poder a mi donat per lo dit senyor Rey dit e axi que en la senda antiga qui comença en la vora del barranch appellat del Goder sia la fita del terme de Castello e d. Almazora e qui aqui sia feyt hun mollo d. estatura d. un home de pedra e de calz e d. aqui parten seguín la senda entró a la mata d. ullastre e aquí scie (sic) feyt altre molló semblantment e del dit molló a la carera qui va de Castello a Onda en ful (sic) mas d. en Martorell e d. un vilar antich passat mig sie feyt altre molló el camí qui mou de Castelló e va ha Onda. Et pux és seguent del dit Guillem Gostans vehí de Castelló, d. en Bernat de Soldevila alcayt del dit d. Almazora e del cap de la senda appellada de Fadrell en tro al aliub et que yo dit en Bernat de Labia fiu posar una pedra vermella sien posats semblants mollons. E de la dita pedra vermella entró al barranch de la celada seguint la senda sien posats semblants mollons que aquí mester serna a coneguda dels damunt dits, e dels mollons ficats e posats que sien per tostemps. E qui a les dites coses contravindrà pach per pena D morabantis dant (sic) al senyor Rey. E la dita dita romangue en sa força en sa virtut. Item quel senyor bisbe dege donar e fer donar a sos oficials abeuradors convinents segons que s acostumat als bestiar de tresnyta e de corral segons que dessús és dit que ia antigament acostumat de haver abeuradors e d. abeurar los dits bestiar de tresnyta e de corral. Item quels homens de Castelló e dels homens d. Almazora haien aempreiu los huns en los terrenes dels altres segons que vehins deuen haber e rahó demane e que nengun corral en frau de la un terme ni del altre no s puscha fer ni nengun vehí en frau de son vehí no pusca tenir bestiar comanat ni seu qui a corral no torn segons que per fur se deu fer, e que el corral sia sens frau. Escrita en lo sars entre Castello e Almazora e en lo lloch hon la contesa era lo dimarts... dia... de maig anno Domini... CCCº tercio.
 Signum...

2

1318, agosto, 15. Monasterio de Benifaçà

El abad de Benifaçà concede la dehesa de la Pobla.

AHN, Códice 1126-B, fols 136v.

Sie a tots manifesta cosa que contesa et controversia sie estada entre los honrats senyors frare Bernat Abbat et lo Convent de Monestir de Benifaçà et los homens de la Pobla per ço com los dits homens sens consentiment dels damunt dits Abbat et Convent senyors et aprobació et assignació et confirmació dels aguesen tenguda et tenguesen per devesa gran partida del terme. Nos entenen gran dampnatje que per rahó de la dita Devesa venia et era

aliantada dit Monestir per l'erbatge dels bestiar estrany herbejants en la Tinença et sennoria del dit Monestir. Hon com lo dit dampnatge fos vist et fon regonegut et entés per los dits senyors Abbat et Covent de la dita Devesa fos emparada et trençada et revocada et assignat Bovalar convinent a juhí dels damunt dits senyors Convent e de bons homens que per ells foren assignats. Emperò axí estaan et plevern lo regonegut per los dits homens greuge et gran dampnatje que els pervenie et mirva et pèrdoa de lurs bestiar per la multitut dels altres bestiar que dins la Tinença et sennoria dels damunt dits senyors Abbat et Convent del dit Monestir herbejen et són erbejats, ab moltes pregaries requeren et suplicaren als damunt dits senyors Abbat et Convent moltes vegades que lur mercé fos et lur pietat que la dita devesa fos tornada per gran profit del dit loch de la Pobla et dels homens et dels damunt dits Abbat et Convent. Entenen et volen la utilitat et lo profit de vos dits homens et examplar et profitar et millorar en totes coses les quals nos puxam molt volenterosament et agradable et de cersa sciencia et ab bona voluntat et ab consentiment de tot lo convent nostre axí com de dret et de rahó consemblant et ab consentiment de tot lo Convent se deu fer. Nos frare Bernat, Abbat del dit Monestir et frare Bernat Maçana, prior, et frare Berenguer de Perafita, sots prior, et frare G. Lonch, cellerer maior, et frare A. Pelegri, obrer, et frare Bernat Pelegrí, bestiarii, et frare Breço Querol, maioral de Xalamera, et frare Berenguer Daspa, sacristà, et frare P. Cesglea, et frare Berenguer Rotlan, enfermer, et frare A. Canella, ostaler, et frare Jacme Çaroqua et frare G. Dardenes et frare Domingo Guasch, cellerer menor, et frare P. Pintor et frare Antoni de Muntferrer, sots cantor, et frare Miquel Pena, sots sacristà, et frare Domingo Guilabert, servidor de don Abbat, et frare Martí Girona, porter, et frare P. Çalena et tots los altres monges et frares del dit Monestir, ab aquesta pública carta per tots temps valedora, per nos et per tots los successors nostres presents et esdevenidors atorgan, donam, aprovam et confermam a vos et a tots los vostres successors presents et esdevenidors tota la Devesa contenguda et fitada et molonada dins les fites que avets tenguda antigament et nos novellament vos havem fitada et mollonada. La qual affronde de la primera part ab lo terme de Bellestar et puja serra serra et va a ferir a les roques les quals són nomenades Mollons et pux cingla a les roques davayll la font de la Mila et seguent les roques va ferir a la paroha et pux axí com desvalle al entreforch de les carreres les quals venen del Boixar et de Castell de Cabres, et torna per lo serral damunt la terra d.en Bn. Juneda de la coma de na Coles et va al collet de part de la font de na Cals hon és posat lo molló antich et vassen a la serra de la Esmotxada vella et va ferir a les roques de na Estranya et va al collet del Moscalló et mou d.aquí et desvaylle al torrent qui ve del Moscalló et seguent lo torrent al entreforch del torrent del Avellanar. Et moven d.aquí seguen los mollons per la ombria et va ferir al corraliz d.en G. Riera al sol de la Roureda et seguen vassen per la ombria axí com és mollonat et va ferir a la carrera que ve de les ferreres a cap de la terra d.en Nicolau de Paners la qual es davant la villa et pux seguen seguen la ombria va ferir al terme de Ballestar. Axí com aquestes affrontacions encloen et determenen axí o prometem e fermam et atorgam et loam et confermam aquesta dita Devesa que en aquesta o en part de aquesta a nenguna persona de qual condició o estament sie nos atorgarem ni darem ni consentirem ni en aquella bestiar gros ni menut no metre ni metre farne sots palliació et sots simulació ni sots altra mastria e cuberta e altra qual que us plàcie manera. Ans la us tindrem et servarem et farem tenir et servir farne en bona et leyal fe nostra axí com mills puxam. E us prometem que en aquel temps o en aquells dies en los quals vos guardarets e hordenarets quels bestiar vostres en la dita devesa no metrets ni entrar lexarets los nostres bestiar nos no metre ni metre farem ni lexarem. Emperò si alcu o alguns dels pastors nostres en los dits temps et dies los quals vos los vostres bestiar en la dita Devesa no metarets ni metre ni entrar lexarets axí com dit és els nostres pastor metran de nit o de dia, amagadament o manifesta com per lo vedaler o vedalers vostres sien amonestats per dos vegades si exir los bestiar traure no volran de la dita Devesa a la tercera ardidament et segura et sens tota reprovació nostra et carrech vostre la calònia o aquella pena que dels vostres bestiar ordenarets o aurets ordenat daquels bestiar vostres vos façats e fer puxats ab nostra licència, la qual licència adés per aquesta present carta vos donam e us atorgam. En lo temps emperó que vos los vostres bestiar en la dita Devesa metrats et aquella Devesa absolverets los nostres bestiar axí com los vostres pexer et anar puxen franchament et deliura. Confesam et reconexem que havem auts et rebuts de vos Quatrecentos sous de reals per rahó del dit atorgament, aprovament et confermament que nos fem et volem haver feyt a vos e a tots los vostres presents et esdevenidors et successors vostres estants en lo dit loch e terme de la Pobla. Prometem per ferma et leyal estipulació a vos e a tots los vostres axí com damunt és dit pus largament et sens tota revocació et enbargament que per nos ni per los successors nostres ni per qual que s plàcia altra persona en loch de nos no sirà feyt. Renunciam a tota excepció los CCCC sous de reals no aver auts ne rebuts. Et de les damunt dites coses et sengles no haver atorgades et aprovades et confermades et dengan. Emperò entenem que per aquesta gràcia et atorgament que nos fem et volem haver feyt a vos e als vostres axí dom dit és de la dita Devesa, l'establiment de la fusta et de la tea et de la lenya et de les altres coses que és estat feyt entre vos et nos et tots los altres de la Tinença sie en res trencat, ans sie en sa força et sa vigor. Com la dita Devesa no sie entesa sino tansolament de les pasques d'erba per aquels emperó que de les damunt dites coses major et plus plena fe puxa ésser tots temps et pus manifesta. Totes les coses damunt dites volem que sien meses et posades en aquesta carta partida per A.B.C. Quod est actum in Monasterio de Benifaçano XVIII kalendas de setembre en 1 an de nostre Sennor M.CCC.XVIII. Sig+num fratris Bernardi Abbatis predicti qui hoc concedimus et firmamus. Sig+num fratris Bernardi Maçana, Prioris. Sig+num fratris A. Pelegrini, operarii.

Sig+num fratris Berengarii de Pafica, subprioris. Sig+num fratris Bernardi Pelegrini, vestiarii. Sig+num fratris Bartholomei Querol, sagrista. Sig+num fratris Berengarii Rotlandi, infirmarii. Sig+num fratris G. Dardenchs. Sig+num fratris Martini, portarii. Sig+num fratris Bn. Daspa, ostalarii. Sig+num fratris Dominici Guasch, celere-rii menor. Sig+num fratris Guillermi cellerarii maioris. Sig+num fratris Jacobi Çarocho. Sig+num fratris Petri Pin-toris. Sig+num fratris P. Çalena. Sig+num fratris Antonii de Monte ferrario. Sig+num fratris Dominici Guilabert, servidor de don Abbat. Testes presents veent et dens ço és a saber Domingo Neri et Domingo Ferrer.

1329, julio, 6.

Ampliación, amojonamiento y añaidura de la dehesa de Catí a la de Vallivana, hecha en virtud de una orden de la reina doña Leonor, inserta.

Archivo Diputación Castellón, perg.

Conexeran tots. Que el dia que.s contave tertio nonas julii anno Domini Millesimo Trescentesimo vicesimo Nono. En Pere de Pals constituït personalment el loch de Catí fon a aquell presentada una letra de la molt alta senyora Dona Leonor per la gràcia de Deu Regina d'Aragó uberta scripta en paper e segellada el dos ab lo seu segell de cera vermella. El tenor de la qual letra és aytal segons que.s seguex.

Dona Leonor por la gracia de Dios ryna de Aragón al lugar teniente general en Morella e en sus Aldeas, salut e gracia. Fasemos vos saber que pareció delante nos Arnalt Muntuyt, procurador de la universitat de Catí, disienso e requiriendo que a la defesa de Vallivana fue ayuntada una partida del término de Catí la qual partida es cerca la villa de Catí e son huertas, vinnas e otras plantas, la qual partida es confrontada con el término de los lugares de la orden de Montesa, e con la deffesa de Morella e es poca cosa segunt que por las partes nos fue afirmado, et como fuese mucho provechosa al dicho lugar e no fuese en perjudisio de las nuestras regalías pidieron nos mercet que nos que devassemos proveyr el remedio conveniente. Et como queremos nos certificar del dicho fecho a vos desimos e mandamos que personalmente lleguedes al dicho lugar et si fallaredes que es assí como dicho es et que nos es perjuisio de las nuestras regalías que ayuntedes la dicha partida de término a la dicha defesa et que la moionedes segunt que a vos será visto que se deve fazer e para vos fazer todas las cosas sobredichas encomandamos a vos por esta nuestra carta lleneramente nuestras veses. Dada en Valencia XXIX dias andados del mes de mayo Era de Mill CCC et siete annos.

La qual carta presentada per part de la universitat de Catí lo dit loctinent loch [sic] de batle volen exeguir e observar aquella e lo manament en aquella contengut de feyt ab gran reverència procey en anar al dit loch e lochs de terme de Catí los quals lochs ço és partida del dit terme, requerien e ere feyt al dit batle requeriment que degués ajunir a la devesa de Vallivana segons tenor e continència de la carta de la molt alta senyora Regina. Ont yo en Pere de Pals, loc tinent de batle damunt dit, volent complir e exeguir lo dit manament literatorie a mi feyt per la molt alta senyora Regina ami personalment als dit termens los quals termens ab en Pere Ros, assessor meu, e ab en Pere Traver, scrivà de la batlia e ab d. altres prohomens del dit loch, diligentment les dites partides e termens encerqui per veure sil.l ajuntament d.aquels faedor ere dampnós o profitós a la molt alta senyora regina o si ere molt profitós a Morella e al terme e aldeyes d.aquella o si.l dapnatge si algú se.n ensiguie a la dita senyora se podie egualar ab lo profit que a les rendes de la dita senyora se porie enseguir. Per que per la damunt dita raó e volen enseguir veritat et per tal que justament pogués proceyr el dit feyt appellí los jurats e partida de prohomens de Morella, los quals de la dita raó ab gran diligència ensems ab d.altres testimonis e l.erbaiador del terme de Morella sumariament per script el dit feyt reebí. Et no content de la conficació damunt dita ja fos que fos abastant molts homens guardians e pastors de la plana sobre.l dit feyt de paraula reebí per que hauda la damundita certifi-cació e diligentment encercat lo feyt de la veritat e los dits dels testimonis axí de paraula reebuts com per script diligentment examinats.

Atenen que en la dita partida del terme de que és requerit lo dit ajuniment a la devesa de Vallivana no és partida en que los bestiar estranys d.erbage romanguen o exivernen d.estiu ni d.ivern.

Atenen encara que en la dita partida no fan corral per raó de parir.

Atenen encara que en la dita partida los bestiar erbagats no romanen ni aquí aturen sino colament de passada muntan o devayllan als pinars.

Atenen encara que si.ls dits bestiar estranys de muntada o devayllada no cascaven o barien la dita partida de terme que serie grant profit e utilitat a les rendes de la dita senyora Regina en ço que molts bestiar del terme de Morella que parexen fora del terme dels quals no és aguda a senyor sino miga delma aturarien e parien qui és acostumat de fer en Morella al qual lligalló se menen e a menar se deuen los dits bestiar per tal que.ls cobren aquells de qui són et si no poden atrobar seynor sien e són adquisits e guaanyats al senyor Rey. Et ara per raó de la senyoria a la molt alta seynora Regina, et açó se faze e sie feyt en gran dan e periudici de les regalies de la dita seynora la qual cosa se deu esquivar.

Presentes testimoniis són de les dites coses en Jacme Tolsà, alcayt d.Espadella, en Matheu Ledó, vehins de Onda, et Çaat Jafiel, moro de Argelita.

1382, mayo, 14. Monasterio de Fenifaça.

Bernat Fabregat, abad de Benifaça, concede la dehesa de Castell de Cabres.

AHN, Códice 1126-B, fols. 98-r-100r.

Sia a tots manifesta cosa que nos frare Bernat Fabregat per la gràcia de Deu Abbad del Monestir de Benifaça, considerans que moltes e diverses vegades los prohomens del loch nostre de Castell de Cabres aguesen suplicat a frare Pere per la gràcia de Deu Abbat del dit Monestir predecessor nostre de dar los Devesa convingent per la qual ells et los vehins del dit lloch poguesen aprofitar et augmentar los bestiar per los quals lo dit Monestir agués augment dels delmes et ells ne aguesen profit. Et consideran encara segons que los dits prohomens affermaven que havien ia donats per lo atorgament de la dita Devesa al dit don Abbat predecessor nostre siscents sous moneda de reals de València. Per les quals rahons agen suplicat a nos e al convent del dit Monestir que deguessen assignar et fitar a ells la dita Devesa. Per ço nos frare Bernat Fabregat, Abbat damunt dit, ab voluntat et consentiment de frare Ferrer Reylla, Prior, de frare Jacme Berthomeu, de frare Domingo Tomàs, Prior de la casa de Sent Ana de Mosquerola, de frare Bernat Anglés, sacristà, de frare Pere Roig, sots prior et cantor, de frare Jacme Prats, de frare Domingo Ferrer, de frare Guiem Ferrer, sots cantor, de frare Nicholau Alarti, de frare Steve Simó, de frare Ramon Plana, porter, de frare Pere Mates, de frare Gilabert Brull, de frare Francesch Periz et de frare Pere Calbo, monges faen convent del dit Monestir, ab aquesta present pública carta fermament en per tots temps valedora, per nos et per tots los successors nostres presents et sdevenidors aprovam, atorgam, assignam et confirmam a vos en G. Almany, justícia, et an Francesch Cardona et an Arnau Cogull, jurats del dit lloc de Castell de Cabres absents, axí com a presents et a tota la universitat vostra et del dit lloch et a tots los vostres successors presents et sdevenidors, habitants o abitadors en lo dit lloc de Castell de Cabres o el terme de aquell tota la Devesa la qual vos és estada donada et assignada et fitada per los dits frare Ferrer Reylla, Prior del dit Monestir, et pr frare Jacme Berthomeu ab voler et consentiment nostre axí com comence de una fita et molló que per ells fon fitat et posat en la riba del Barranch den Jacme Perdiguier quondam defunct, davall lo camí que va al Coll de Bochs et travesant lo camí enamunt fon posat un Molló sobre un serradal et après una clapiça. Et enaprès fon posat un molló et fita en un serradalet muntant per lo serradal amunt en ves lo toçal d'en Arques. Et enaprès fon posat un molló en la altura del dit serradal et d'alí aygues vesants deçà et dellà fon posat un altre molló et fita alt en la sumitat del serradal pus alt. Et de aquí partint tro... un comallarygues vesants va ferir a un altre molló en un serradalet dellà lo dit Comellar. Et partint de aquí va ferir a un molló per lo serradall avall que està sobre unes roques et de aquí partint per lo serradal avall va ferir a un molló et fita que és en lo barranquet que ve del Boveral. Et partint de aquí tot dret muntant va ferir a un altre molló et fita que està en lo començament del serral que és appellat la Solaneta del Boixar. Et de aquí partint va ferir a serra axí com aygues vesen t va un molló et fita que eés en lo toçal que és al cap de la dita Solaneta del Boixar. Et partint de aquí devalla tot dret als plans del B Goveral et fa ferir al Pi que és den Domingo Cardona que es deçà et prop lo camí de Morella. Et partint del dit Pi travesse lo camí de Morella et va ferir tot dret al cap de un serradal que munte alt en lo toçal appellat de Clapiça de na Guascha. Et del çap del serradal a xí com aygues vesen munta a un mollo et fita que és alt en lo toçal de la dita Clapiça et va tot dret a avant a un molló et fita aygues vesants e va ferrir a un morral de una roca que està sobre lo corral den Berenguer Joan. Et partint del dit morral travesan un comellar aygues vesants va ferir a un molló et fita que és prop lo pi den Guasch, et partint del dit Pit travesan lo pla d'en Guasch aygues vesants va ferir tot dret a un molló et fita que és alt en lo toçal d'en Lanera. Et de aquí partint va tot dret per un serradallet axí com aygues vesen et va ferir a un molló et fita, et de aquí partint travesen dos toçalets aygues vesants va ferir tot dret a un molló et fita que és al toçal era appellat d'en Osso. Et devallant del dit toçal aygues vesants travesan lo camí que va a Herbés Jusans muntan a un molló et fita que és alt en lo toçal d'en Ramon Cardona. Et partint de aquí va tot dret ferir a un molló que és alt en lo toçal d'en Gm. Agramunt que és a cap de la canal aygues vesants. Et partint de aquí va ferir tot dret a un molió et fita que és alt en lo toçal que és appellat de la canal d'en Querol aygues vesants. Et partint de aquí va tot dret per un serradal avall et devalle tot dret al Riu de la font freda. Et partint de la dita font travesant lo dit barranch o Riu done tot dret davall la roqua tallada del toçal gros et va ferir riba riba davall lo dit toçal gros a un morral de una roqua prop la Cova d'en Matteu Gratilla et del dit morral et cova va rriba riba davall les roques a un altre morral et del dit morral devalla en avall travesan un pi et va tot dret a un molló et fita que és davall lo camí que va al molí de Scalona. Et enaprès va a una punta de un Roquiçal que entre en lo Riu de la Rodanya. Et enaprès segueix tot Riu amunt et va ferir a un molló et fita primer scrit et posat a la damunt dita Devesa lo qual és davall lo camí que va a coll de Box segons que en lo començament dels mollons et fites de la present carta és contengut. Axi com aquestes afrontacions incloen et termenen la dita Devesa atorgam, assignam, loam, aprovam et confirmam a vos et a la universitat

vostra damunt dita et a tots los vostres. Exceptat emperò que ens retenim a obs del comú et de totes les altres persones ayxí estranyes com privades per intuxans comuns axí com talle del stret d'en Leonart davall les sorts dels lloch de Castelldecabres per los serradalls amunt axí como aygues vesen en ves la vila en ves la Era del Castell, seguints los dits serradalls en tro al barranquet de na Moles. Et salvam emperò los drets de les terres, possessions et propietats a aquells qui les han dins los dits intuxans. Prometens, atorgans, afirmants et loants et apiobants et confirmants aquesta dita Devesa en axí que en aquesta o en part de aquesta a nenguna persona de qualsevol condició o stament sia nos no atorgarem ni darne ni consentirem metre en aquella bestiar gros o menut ni metren ni metre farem sots palació o sots simulació o sots altra maestria o cuberta o altra qualsevol manera ans la.us tendrem et servarem et fer tenir et servir farne en bona et leal fe nostra axí com mils puxam. Et prometem.vos que en aquest temps o en aquells dies en los quals nos guardets et ordenarets ab stbliments per nos confirmats que.ls bestiar vos-tres en la dita Devesa no metrets ne entrar lexarets los nostres bestiar nos no metrem ni metre frem ne lexarem. Emperò si alcú o alguns dels pastors nostres en lo dit temps et dies en los quals vos los vostres bestiar en la dita devesa no metrets ni entrar lexarets axí com damunt dit és metran de nit o de dia, amagadament manifesta, com lo vedaler o guardadors vostres ne sien amonestats per dues vegades en un dia al tot mes si exir o traure lo bestiar de la dita Devesa no volran a la tercera ardidament et segura et sens tota reprehensió nostra et càrrech vostre la calònia o aquella pena que los vostres bestiar ordenarets o aurets ordenats dels bestiar nostres façats o fer pusquats ab nostra licència, la qual licència per aquesta present carta vos donam et atorgam. Et los dits vedaler o vedalers vostres de la dita pena o penyora que faran o auran feyta sia cregut o sien creguts per lo sagrament que feyt auran en poder vostre. En lo temps emperò qu vos los vostres bestiar en la dita Devesa metrets et aquella Devesa absolrets los nostres bestiar axí com lo vostres pexer et anar puxen francament et deliura. Confesam et regonexem que havem haudes et reebudes de vos deu lliures moneda reals de València per rahó del atorgament, aprovament et confirmament per nos a vosaltres feyt de la dita Devesa ultra les XXXI lliures que vosaltres affirmau que havieu donades per la dita rahó al dit don Abbat predecessor nostre. Lo qual atorgament, aprovament et confirmament vos fem et volem aver feyt a vos et a la universitat damunt dita et a tots los vostres successor s presents et sdevenidors stants en lo dit loch et terme de Castelldecabres. Prometents per ferma et legitima stipulació a vos et a la universitat vostra damunt dita et a tots los vostres axí com damunt dit és largament sens tota retinença et enbargament que per nos ne per los successors nostres ne per qualsevulle altra persona en loch de nos no sera feyt. Renunciants a tota excepció de les dites deu lliures de la damunt dita moneda no haver haudes et no reebudes. Et de les damunt dites coses totes et sengles no aver atorgades, loades, aporvades, firmades et confirmades emperò no entenem que per aquesta gràcia e atorgament que nos fem et volem aver feyt a vos et als vostres axí com damunt és dit de la dita Devesa. L'establiment de la fusta et de la tea et de la lenya et de les altres coses que és estat feyt entre nos et vos et tots los altres de la tinença sia en res trencat o revocat ans sia en la força et en la vigor com la dita devesa no sia entesa sinó tansolament de les pesques et de la erba pertanyents a aquelles. Et per ço que de les damunt dites coses major et pus plena fe puxe esser tots temps et pus manifesta totes les damunt dites volem que sien messes en aquesta carta partida per A B.C. Açó fon feyt en lo monestir de Benifaça XIII^a die mensis Madii anno de Nativitate Domini M. CCC. LXXX. II^o. Sen+yal del molt Reverent frare Bernat Fabregat, Abbat. Sen+yal de frare Ferrer Reylla, Prior. Sen++++yals de frare Jacme Berthomeu, de frare Domingo Thomas, Prior de Sent Ana de Mosquerola, de frare Bernat Anglés, sacristà, et de frare Pere Roig, sots prior et cantor. Sen+++++yals de frare Jacme de Prats, ostaler, e frare Domingo Ferrer, de frare Guiem Ferrer, sots cantor, de frare Nichola Martinez, de frare Ramon Plana, porter, et de frare Pere Mates. Sen+++yals de frare Gilabert Brull, de frare Francesch Periz et de frare Pere Calbo, qui tots ensemps aquestes coses loam, atorgam et firmam. Presents testimonis foren appellats et demanats al atorgament, aprovament et confirmament de la damunt dita Devesa et a totes les coses en aquella contentudes en Ramón de Esglesia, vehin et habitador de la ciutat de Tortosa, et Narnau Reyna, vehin del lloch de Rossell. Item foren testimonis al mollonament, limitament et fitament de la dita Devesa en Domingo Cursella, en G^o Payllares, en Francesch Spa et en Domingo Cardona, vehins et habitadors del lloch de Castell de Cabres. Sig+num mei Bruneti Blasii auctoritate regia notarii publici per totam terram et dominacionem illustrisimi domini Regis Aragonum qui predictis omnibus interfui eaque scripsi... loco, die et anno prefixis, cum supraposito in VI^a linea ubi dicitur justicia, et cum raso et emendato in XI^a linea ubi legitur alter, et cum supraposito in XII^a linea ubi videtur Cardona, et cum supraposito in XXVI^a linea ubi scribitur nostres, et cum supraposito in prima linea testium ubi pronitur a totes les.

1382, mayo, 23.

El abad de Benifaça otorga la dehsa del lugar de Fredes.

AHN, Códice 1126-B, fols. 138 r.-139 r.

Conixeran tots que nos frare Bernat Fabregat per la gràcia de Deu Abbat del Monestir et Convent de Santa Maria

de Benifaça, ab volentat et exprés consentiment de tot lo convent, ço es, de frare Ferrer Reylla, Prior, de frare Jachme Bertholomeu, de frare Bernat Anglés, sacristà, de frare Pere Royo, sotsprior, de frare Guiem Ferrer, de frare Steve Simó, enfermer, de frare Domingo Ferrer, de frare Ramon Plana, porter, de frare Pere Mates et de frare Francesch Periç, monges del dit monestir presents et consentents ab aquesta present pública carta per tots temps en sa força valedora per nos et per tots los successors nostres presents et esdevenidors, atorgam, donam et assignam, aprovam et confermam a vos en Guiamó Ferrer Pomma et an Pere Ferrer, vehins del lloch de Fredes presents et a tots los altres prohombres del dit lloch de Fredes absents axí com si fossen presents s esdevenidors habitants o habitants en lo dit lloch de Fredes o el terme de aquell tota la devesa dins les fites, la qual és confrontada, fitada, senyalada et amollonada de manament del dit reverent Abbat per los discrets frare Ferrer Reylla, Prior, et frare Jachme Bertholomeu, monges desús dits, lo qual senyalament, afrontament, fitament et amollonament de la dita Devesa és de la forma et manera infrasegüent. Primerament afronte la dita Devesa ab lo Boveral del dit lloch de Fredes en la partida de Canta Perdius et parteix del dit Boveral et dona tot coyll avayll et va ferir a la cova de la granga, et parteix de la dita cova de la granga et va ferir al cap de la foya del dit lloch de Fredes en vista de Corbassi, et parteix d.aquí et done tot coyll avall axí com aygues vessen en vers lo dit lloch de Fredes per cap de la ombria sobirana segons les roques tayllen, et done al Malladar d.en Poma al cap de la ombria del dit lloch de Fredes. Et parteix daquí et va ferir a un Pi gros en lo qual ha senyal de dues creus et una fita et un moylló de pedres et és en la heretat d.en Guiamó Poma. Et parteix daquí del dit Pi, moylló et fita et va ferir a una fita et moylló de pedres ans de la serra de la Solana en vista de la Tenalla, et és en la heretat d.en Domingo Poma. Et parteix de la dita fita et moylló et va ferir a una altra fita et moylló de pedres, et parteix d.aquí et va ferir a una altra fita et moylló de pedres. Et parteix d.aquí et va ferir a un pedregal hon ha una fita et un moylló de pedres. Et parteix d.aquí et va tot pedregal avayll et va ferir a una fita et moylló que és entre la heretat d.en G^o Bel et d.en G^o Poma. Et parteix d.aquí et va ferir a una roquiça alta que és en la heretat d.en G^o Bel. Et parteix d.aquí et passe lo camí que va del dit lloch de Fredes a Malada del Magraner et als molins de Benifaça. Et va ferir a una fita et a un mollo de pedres que és en cap del Segular en la heretat d'en G^o Bel, et parteix de la dita fita et moylló et va ferir a un moylló de pedres en cap del Pinar del Segular. Et parteix del dit moylló et passe lo camí que va a la Morranda et va ferir a una fita et a un moylló de pedres passat lo dit camí. Et parteix d.aquí et va daquí avayll tot lo serradal avayll et va ferir a un moylló que ha en un roquiçal. Et parteix del dit moylló et va ferir a un altre moylló de pedres. Et parteix del dit moylló et passe lo barranch et va tot coyll avayll segons taylle rocha rocha del clot del Os en ves Fredes et va ferir al sol del clot del Hos et dona et ferir rocha per sol del segular et va ferir al portell del salt de Fredes, et passa lo barranch et passat lo barranch va ferir a una fita et a un moylló de pedres et done et va ferir d.aquí avant de la dita fita et mollo al sol de les heres segons talle rocha rocha et va ferir al Boveral del dit lloch de Fredes. Axí com aquestes afrontacions incloen et termenen axí a la dita devesa atorgam, assignam, loam, aprovam et confermam et donam a vos et a quiscun de vos et als vostres et a la universitat damunt dita en per tots temps. Prometents, donans et affermans, atorgants, loants et aprovants la desús dita Devesa enaxí que en aquella et en part de aquella a ninguna persona de qualque estament o condició sia non no atorgarem ne consentrem ne darem licència de metre en aquella bestiar gros ne menut, ne metre ne metre farem sots patliació o sots simulació o sots altra maestria cuberta o manera ans la.us tendrem et servarem et fer tenir et servir farem en bona et leal fe nostra axí com mills puxam. Encara vos prometem que en aquell temps et en aquells dies en los quals vos guardarets et hordenarets quels bestiars vostres en la dita Devesa no metrets en entrar lexarets, los nostres bestiars no nos metrem ne metre farem ne lexarem. Emperó si algú o alguns dels pastors en lo dit temps ho dies en los quals vos los vostres bestiars en la dita Devesa no metrets ne entrar lexarets axí com dit és, metran de nit o de dia, amagadament o manifestá com per lo vedaler o guardadors vostres ne sian amonestats per dues vegades en un dia al tot mes si exir o traure lo dit bestiar de la dita Devesa no volran a la tercera ardidament et segura et sens reprehensió nostra et cárrech vostre la calónia o la degolla o aquella pena que dels vostres bestiars hordenarets o aurets ordenat dels bestiars nostres fagats et fer puscats ab nostra licència, la qual licència haja... per aquella present carta a vost donam et atorgam. Et los dits vedaller o vedalers... de la dita pena. degolla o penyora que farà o avia feyta sia tengut, ço és, tenguts per lo sacrament que feyta auran en poder vostre. En lo temps emperó que vos los vostres bestiars en la dita Devesa absolurets los nostres bestiars axí com los vostres pexer et anar puxen franchament et delliura. Et confessam et regonexem que havem haut et rebut de vos un moltó per rahó del dit atorgament, donament et confermam dessús dit. Lo qual vos faem et volem haver feyt a vos et a la universitat dessus dita et a tots los vostres successors presents et esdevenidors estants el dit loch et terme de Fredes. Prometents per ferma et legítima estipulació a vos et a la universitat damunt dita et a tots los vostres axí como dit és desús largament sens tota retinença et embargament que per nos ne per los successors nostres ni per qual se vulla altra persona en loch de nos no serà feyta. Renunciants a tota excepció per la qual poguessen dir o allegar lo dit moltó de vos no haver rebut et no rebut ne totes et sengles damunt dites coses per nos no ésser atorgades, loades, aprovades, affermades et confermades segons desús dit és et a excepció de engan. Nos emperó no entenem per aquella gràcia et atorgament que fem et volem haver feyt a vos et als vostres axí com damunt dit és de la dita Devesa l'establiment de la fusta et de la tea e de la lenya e de les altres de la Tinença sie en res trencat ni revocat, ans sie en la força et en la

vigor com la dita Devesa no sia entesa sinó tansolament de la herba et herbes pertanyents a aquelles. Et per ço que les dites coses major et pus plena fe puxe ésser hauda en esdevenidor manam vos fer per lo noatri desús scrit la present carta partida per A.B.C. Açó fon feyt en lo desús dit Monestir de Benifaça a XXIII dies del mes de Maig en l.any de la Nativitat de nostre Senyor M.CCC. LXXXII. Sen-yal del molt reverent frare Bernat Fabregat per la gràcia de Deu Abbat. Sen+yal de frare Ferrer Reylla, Prior. Sen++++yals de frare Jachme Bertomeu, de frare Bernat Anglés, sacristà, sacristà, de frare Pere Roig, sotsprior, de frare Gm. Ferrer et de frare Steve Simó, enfermer. Sen++++yals de frare Domingo Ferrer, de frare Ramón Plana, porter, de frare Pere Mates et de frare Francesch Peric, monges del dit Convent et Monestir, qui les damunt dites coses loaren, atorgaren et fermaren. Testimonis foren presents a les damunt dites coses demanats et appellats Narnau Çabater, vehí del loch de la Pobla de Benifaça, et Domingo Riquart, vehí del loch del Boixar.

15

1384, septiembre, 13. Castillo de Cervera.

Nombramiento de juez para determinar si es justa o no una prenda tomada en Les Coves a un rebaño de Alcalà.
AHN, OO.MM., Montesa, Libro 828-C.

De part del Mestre de Muntés, al feel e amat nostre en Pere Çarreal, lochtinent de batle eb lo loch nostre de les Coves, saluts e dileccio. Carta havem vista per la qual apar que los justícia e jurats d.aquí an donada per justa una pena o penyora que los guardados d.aquí havien feta de un moltó de un ramat de bestiar de homens d.Alcalà fundant la falta ésser justa per ço com lo pastor se feu davant lo bestiar e tornà atras les primeres de la cèquia del molí de consell tro al juncar del molí del Coll. Et que si lo dit pastor fahia tornar lo bestiar arere que la falta era justa e si.l retenia e anava cap avant pasturant e anant que no era justa per que dien que pus les primeres tornaren atrás tan gran troç que la falta era justa segons totes les dites coses aparen per la dita carta. Ara par nos que de... bestiar o pus que.ns és donat entenent que era lo dit bestiar que entre les primeres a la çaga be podien ésser del dit molí del Coll tro a la dita cèquia del molí de consell com lo bestiar no sia esforçat ni poderós e lo bestiar major qui ha esforç acull se primr majorment si sent frescor d.aygua e d.erba. E axí si lo dit pastor fahia tornar les primeres atrás en cara que fosen C o CC o la terça part del bestiar tro al dit juncar on romanien les altres e aquelles que romanien no giraven la cara ni tornaven atrás ans anaven cap avant parria que la dita falta no seria justa jatsia que e la tornà pogues haver gran troç lo qual no és dit que no era, e com ho fos pus que tot lo ramat no giras cara parria que no.s fahia per frau e la falta no seria justa. E com ara per part den Beernat Palau e den Guiamó Fuster, senyors del dit bestiar e moltó penyorat siam estat suplicat que sobre açó los deguessem provehir de remey de justicia per tal a suplicació de aquells consonant a rahó volem e a vos dehim e manam e comanam que haut consell ab pastors o persones sabents o expertes en tals coses jutgets o conegats si la dita falta o penyora serà justa o no. Et si atrobarets no ésser justa fets tornar als dits suplicants la dita falta o penyora. Com nos a vos en e sobre les dites coses dependents e emergents de aquells comanam plenerament tot nostre loch, poder e veus. Dada en lo castell nostre de Cervera a XIII dies de setembre en l.any de la Nativitat de nostre Senyor M CCC LXXX IIII.

16

1384, septiembre, 30. San Mateo.

Orden al justicia del «ligallo» de Cervera para que devuelva unas reses.
AHN, OO.MM., Montesa, Libro 828-C.

De part del Mestre de Muntesa al feel e amat nostre lo justícia del ligalló de la vila nostra de Cervera o son lochtinent saluts e dilecció. Diu en Miquel Calbo de la vila nostra de Sent Matheu que ell ha atrobades en lo bestiar del vostre ligalló una ovella e una borega sues que no li volets donar aquelles ... contrastats sens justa raó per que a suplicació de aquell consonant a raó volem e a vos dehim e manam que vista la present donets e liurets al dit en Miquel les dites ovella e borega ell jurant que són sues e pagan ço que.ls altres que traen bestiar del dit ligalló paguen o demà disapte siats davant nos... Dada en la vila nostra de Sent Matheu lo darrer dia de setembre [de 1384].

17

1384, noviembre, 6. Castillo de Villafamés

Licencia para establecer una nueva dehesa en Villafamés.
AHN, OO.MM., Montesa, Libro 828-C.

Frare Berenguer March per la gràcia de Deu humil Mestre de la casa de la cavalleria de Sancta Maria de Muntesa. Als feels e amats los jurats e prohomens e universitat del loch nostre de Vilafameç, saluts e dilecció. A humil